

VISSZA VAN-E ÁLLÍTVÁ
NEGYSZÁZVÉNY?

TEKINTETTEL

KOSSUTH LAJOS

NÉMELY NYILATKOZATAIRA.

AZ OKÚLNI AKARÓK FIGYELMÉBE

AJÁNlja

CORVIN.

Quousque tandem . . . ?
CIC. Catilina ellen.

PEST, 1869.

KIADJA RÁTH MÓR.

Ráth Mór kiadásában megjelentek:

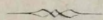
Arany János. Összes költeményei. 6 kötetben. A költő arcképével.	
7 frt. 20 kr., 3 diszkötésben 10 frt. 50 kr., 6 diszkötésben 12 frt.	
Arany János. Összes költeményei. Egy kötetben. A költő arcképével.	
7 frt. 20 kr. Diszkötésben 11 frt. Fényképekkel 16 frt. 50 kr.	
Arany-Album. Than Mór és Lotz Károly fényképezett rajzai Arany J. költeményeihez. Pompás diszkiadás	10 frt.
Bock Ernő Károly. Az egészség 4 könyve. A magyar nép szükségeihez alkalmazva. 38 ábrával. 4 kötet. 2-ik jutányos kiadás	3 frt.
Budapesti szemle. 1867, 1868. Szerkeszti Csengery Antal. à	10 frt.
Cherbulier. Egy becsületes asszony regénye. Ford. Tolnai. 2 kötet	2 frt.
Curtius Ernő. Athén Pericles korában. Ford. Pór.	1 frt. 20 kr.
B. Eötvös József. Gondolatok.	2 frt. Diszkötésben 3 frt.
B. Eötvös József. A nemzetiség kérdése.	60 kr.
B. Eötvös József. Reform. 2. kiadás.	2 frt.
B. Eötvös József. Költeményei. Album-kiadás. Székely és Keleti rajzaival. Pompás diszkötésben	10 frt.
B. Eötvös József. Magyar írók és államférfiak. Füzve	2 frt. 60 kr.
Angol kötésben	3 frt. 40 kr.
Erdélyi János. Egyetemes Irodalomtörténet.	4 frt.
Feuillet Oct. Camors gróf. Ford. Huszár K. 2 kötet.	2 frt. 80 kr.
Gróf Forgách Ágost. Észrevételek a megyék átalakítása körül.	1 frt.
Frankl Vilmos. Pázmány Péter és kora. 1. kötet.	4 frt. 50 kr.
Gibbon. A római birodalom hanyatlásának és bukásának története.	
Ford. Hegyessy Kálmán. I. II. kötet.	4 frt. 80 kr.
Görgei Arthur. Gazdátlan levelek.	60 kr.
Gyöngyvirágok. Nyugoti költőkből ford. Szász Károly. Gyémántkiadás.	
Diszkötésben	1 frt. 50 kr.
Gyulai Pál. Vörösmarty életrajza.	1 frt.
Gyulai Pál. A népszerűség. Satira.	30 kr.
Herbert L. Napoleon Lajos. Történeti korrajz. 10 kötet.	7 frt.
Horváth Mihály. Kisebb történelmi munkái. 4 kötet.	13 frt. 60 kr.
Horváth Mihály. Magyarország függetlenségi harczának története.	
3 kötet. 12 frt., angol kötésben, szerző arcképével	14 frt. 60 kr.
Horváth Mihály. Kossuth L. utolsó leveleire. 3-ik kiadás.	80 kr.
Horváth Mihály. 25 év Magyarország történetéből. 2-dik kiadás. 3 kötet	
10 frt. Diszkötésben	12 frt.
Horváth Mihály. Szabad egyház a szabad államban. Williams Roger.	
Történeti életrajz.	84 kr.
Hugo Victor. A nyomorultak. 10 kötet.	10 frt.
Hugo Victor. A tenger munkásai. 3 kötet.	4 frt. 20 kr.
Jókai Mór. Politikai divatok. Regény. 4 kötet.	2 frt.
Jósika Miklós. Sziklarózsa. Regény. 4 kötet.	3 frt.
Juste T. Mária, magyar királyné, II. Lajos özvegye. Francziából. 1 frt. 50 kr.	
Kákay Aranyos. Országos árny- és fényképek.	1 frt.
Kazinczy Gábor. Martius Galeot könyve, Mátyás király jeles, böles és elmés mondásai és tetteiről. 2-dik kiadás.	1 frt. 20 kr.

VISSZA VAN-E ÁLLITVA
NEGYVENNYOLC?

TEKINTETTEL

KOSSUTH LAJOS

NÉMELY NYILATKOZATAIRA.

AZ OKÚLNI AKARÓK FIGYELMÉBE

AJÁNLJA

CORVÍN.

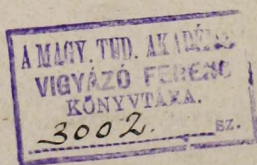
Quousque tandem . . . ?

CIC. Catilina ellen.

PEST, 1869.

KIADJA RÁTH MÓR.

441308

UTASÍTÓ.

Az 1848-ki Törvénykönyv cikkei.

	Fejezet.	Lap
I. Dicsőült József nádor emléke törvénybe iktattatik	II.	5
II. Fenséges cs. kir. ausztriai főhg István Magyarország nádorává választatik	II.	5
III. Független magyar felelős ministerium alakításáról . . XII. XIII. XIV. XV. XVII. XVIII.	38. 40. 41. 42. 49.	51
IV. Az országgyűlés évenkénti üléseiről	XIX.	52
V. Az országgyűlési követeknek népképviselői alapján választásáról	III. XX. XXIV.	6. 53. 59
VI. Az 1836 : 21. t.-c. fogantatásáról (Partium) .	XXI.	54
VII. Magyarország és Erdély egyesítéséről IV. XXI. XXIII.	9. 54.	57
VIII. A közös teherviselésről	XXII.	54
IX. Az úrbér és azt pótló szerződések alapján eddig gyakorlatban volt szolgálatok, dézma és pénzbeli fizetések megszüntetéséről	V.	11
X. Az összesítésről, legelő-elkülönözésről és faizásról	V.	11
XI. Azon ügyekről, melyek eddig a földesúri hatóságok által intéztettek	V. XXI.	
XII. Az úrbéri megszüntetett magán úri javadalmak státusadóssággá leendő átváltoztatásáról	V.	11
XIII. A papi tized megszüntetéséről	XXI.	54
XIV. A hitelintézetéről	XXI.	54
XV. Az ősiség eltörléséről	XXI.	54
XVI. A megyei hatóság ideiglenes gyakorlatáról . . .	VI.	12

	Fejezet.	Lap.
XVII. A megyei tisztválasztásokról	VI. VII.	14. 28
XVIII. Sajtótörvény	XXI.	55
XIX. A magyar egyetemről	XXI.	55
XX. A vallás dolgában	XXI.	55
XXI. A nemzeti színről és ország címeréről	XXI.	55
XXII. A nemzeti őrseregről	XI.	30
XXIII. A szabad kir. városokról	VIII.	28
XXIV. A községi választásokra nézve	VIII.	28
XXV. A Jász-Kún kerületekről	VIII.	28
XXVI. A Hajdu kerületről	VIII.	28
XXVII. Fiume és Bukkari szabad tengerkereskedési kerü- letekről	XXI.	55
XXVIII. A nádori méltósághoz kötött hivatalokról	XII.	38
XXIX. Az ország közhivatalnokairól	VI.	13
XXX. A felelős ministerségnek a közlekedési tárgyak iránti teendőiről	IX.	29
XXXI. A színházakról	X.	29

Mindennap azt halljuk hirdettetni, bátran, hangosan, mint kétségbe vehetetlen igazságot, hogy 48 nincs visszaállítva, hogy az ország állami önállósága, függetlensége a 67-ki törvények által fel van adva, hogy a közösügyi törvény által egy más államba be vagyunk olvasztva, vagy legalább a beolvadás útjára terelve; s halljuk első vonalban a szélső bal tagjai által kikiáltva a társas téren, a szószéken, hirdetve irataik- és lapjaikban, holott előttök nem 48-nak, nem a 48-ki királyságnak visszaállítása a cél, hanem valami egészen más —, mondjuk ki egyenesen: egy köztársaság felállítása, s hacsak mától holnapig is — qu'importe? csak az ausztriai dynastia szűnjön meg Magyarország felett uralkodni! — (hisz egyszer már meg is pró-

báltátok!) — egy köztársaság felállítása, melynek Catilinái ök, egy „kormányzó elnök“ alatt, ki ma tíz évre, holnap élethosszra, majd örökös consula lenne ez utópiai államnak. — Avagy a Gondviselés nem biztosította-e már is e republicai dynastia fenmaradását két reményteljes Erbprinz szeméelyeiben? — S ha minden kötél szakadna, ott van Magyarországnak — állami függetlensége teljes biztosítására! — egy déli szláv szövetséges státusba beolvasztása; akkor törvényeit Bukarestből, Belgrádból, Zágrábból — de nem! ne legyünk igazságtalanok: néha Pestről is — venné, nemzetiségét pedig az oláh-rác-bolgár-bosnyák-illyr stb tisztos népiségek, szívreható rokonszenvből, nem csak respectálnák, hanem annak hódolnának is — —! S mindezt egyedül, hogy 48 vissza legyen állítva!...

De nem csak a dúlók hirdetik ezt, kiknek e haza nem ama tiszteletre méltó anya, ki iránt gyermekei kegyeletes hálával, féltékeny és hű ápolással tartoznak; hanem tehén, melyet fejni akarnak, melyet, ha jó áron kérik, eladni is készek. Miért ne? hiszen après moi le déluge!...

Hanem hirdetik oly emberek is, kik magokat a balközép tagjainak, a 48-ki királyság híveinek vallják, s kik ma regényírói széptollal üdvözlík azt a fejedelmet, kit a legszebb — mert a maga feletti

— győzelem nemesít, s ábrándos költészettel dicsőítik azt a felséges nőt, kit isten, legjobb kedvében adott a nemzetnek: holnap viszont hasznosabbnak találják a kormányzó elnök politikáját támogatni. . . .

Sőt hirdetik — s itt hol marad, ó igazság istene, a te világító fáklyád? — a balközép becsületes, jellemes tagjai is, kik gyűlölik a haza ellenségét, bármely érdem fényköre vegye is körül annak nevét a múltban, s kiktől a hazaszeretetet, kiknek néhányaitól a tudományt, desőt a belátást sem tagadhatni meg ott, hol hiúság, hol a vezéri szerep édesméze, s a kormányrúdra jutás reménye el nem homályosítja szemök tiszta fényét.

Hirdetik, mondom, ország-világ szerte, hogy 48 nincs helyreállítva, hogy 67 feladta függetlenségünket, hogy az egy helyes és megmentő program a delegációk s a közös ministerium eltörlése által a nemzet állami függetlenségének helyreállítása, s egy magyar sereg, melyet ők 48-ban igen, de 67-ben, úgy látszik, fel nem találnak.

És mindamellett, hogy e lármát mindennap hallanunk lehet, azon kérdés, mely ez irat homlokán áll, tüzetesen tárgyalva nincs: mintha a nagy seregnek nem volna szükséges bebizonyítani, hogy a föld forog a nap körül, s nem a nap földünk körül.

Nézzünk tehát valahára szeme közzé az ellenségnek; vizsgáljuk meg e kérdést azon veszedelemre is, ha a vizsgálat száraznak, unalmasnak találtatnék. Akinek az igazság több a kényelemnél, aki csak gondolatlanságból fogadta el bebizonyításra sem szoruló axiómának a mindenfelől hirdetett tételt, s az okólni valóban kívánó ne resteljen összehasonlító vizsgálatunkban követni: lehet és reményljük, sőt hiszszük, az eredmény az elfogulatlan olvasóra nézve nem csak megnyugtató, hanem egyszersmind meggyőző is lesz.

I.

A 48-ki harmincegy törvénycikk közt van egypár tisztán históriai, t. i. tényeket constatáló; egy, mely csak egy régibbnek azonnali végrehajtását rendeli el (VI.); van számos olyan, mely nagy elveket állapít meg; s ismét több olyan, mely ez elveket egyes tárgyakra alkalmazza. Ez utóbbi két rendbeliek (szám szerint 28) közt nem kevesebb mint tizenhat a bővebb kifejtést a közelebbi országgyűlésnek hagyja meg — annak, melyet az akkori ministerium nevében e ministerium tagja Kosuth Lajos vezetett —; s végre tisztán ideiglenes törvény nem kevesebb mint tizenkettő.

Lássuk mindezek közül tehát mik nincsenek visszaállítva?

II.

Az első neműek az I. törv., mely József nádor emlékezetét dicsőíti; s a II., mely István főher-

cegnek nádorra választatását regisztrálja, s tiszteletdíjáról ideiglenesen rendelkezik. Itt nincs mit visszaállítani, s hogy ne legyen, arról a Halál gondoskodott!

III.

Merőben ideiglenes törvények:

az V-dik, vagyis a követválasztási törvény, mely szóról szóra azt mondja bevezetésében: „A jelen év (1848) folyama alatt a IV. t.-c. értelmében Pesten tartandó legközelebbi országgyűlésre küldendő követeknek népképviselőt alapján választására nézve ideiglenesen következők rendeltetnek: 1. §.—57. §. (s 57-nél több sincs).

Nem szükséges bizonyítgatnunk, hogy valamint az 1848-ki júliusi, úgy az 1861 és 1865—8-ki országgyűlések tisztán e törvény alapján álltak és áll. Mert hogy a kapcsolt Részek sem amazokon, sem a 65-dikin eddig nem jelentek meg, az a tények hatalmának következése. A kapcsolt Részekkel ki egyezkedés sem a jelen országgyűlés többségén, sem a kormányon nem múlt; s midőn Az, kinek nevében a mostani izgatások folynak, e kiegyezkedés nem történtéről a jelen kormányt tette felelőssé,

meghazudtolja saját múltját, s méltatlan gúnyt űz azon előre látó státusférfiainkon, kik a politikát nem jogtannak, hanem, az összes politikai világgal egyetemben, az exigentiák, a lehetőség, célszerűség és érdek-egyensúly tudományának tartva, nem papiros törvény, hanem életképes, tartható állapotok után törekszenek. Insinuációkkal él, mintha a többség s a kormány kevesebbet volna hajlandó a tartományoknak engedményezni mint Ő. Engednének csak többet, sőt engednének ők annyit, a mennyit Ő Erdélynek, mely nem tartomány, hanem Magyarország alkotó része sz. István óta, megérnök, hogy Turinban a vészharang kongattatik: miszerint feladtuk a szent korona jogait a tartományok irányában, hogy feladtuk a magyar birodalom épségét, hogy a kapocs nem reális többé, hanem csak névleges, sőt ez is alig: de annak, hogy hát mint létesíthető nem csak, hanem biztosítható is, a kiegyezkedéssel együtt **egyszersmind a restitúció in integrum**: annak módját egy újabb turíni levélben hiába fognók várni.

Áll tehát, amennyiben állhatott eddig, az V. törvény, mint ideiglenes, aminek maga magát vallja, t. i. addig, míg Horvátország, amint vele megalkhatunk, hozzá fog járulni*).

*) Midőn ez irat készült, Horvátországgal a kiegyezkedés még nem volt meg.

Egyébiránt tudtomra egy definitív választási törvény megalkotása eddig még a szélsők által sem sürgettetett, mert a fennálló egyelőre időnek és cél-
nak megfelelőnek tartatik általuk is. E részben tehát az oportunitást nézik ők is.

Pedig volna ezen is változtatni való, mind a választás módjára, mind a megválasztott ház tartamára nézve. — Az elsőre: Választásaink története bizonyítja, hogy azok eredménye nem fejezi ki mindig a választási joggal bírók valódi többségének politikai meggyőződését (ahol ilyen van is). Pénz, sokszor a megfélemlítés, úgy az erkölcsi megvesztegetés különféle nemei szerepelnek; nem ritkán vér foly. Azt mondják: Hagyján, másutt is így van. — De miért ne kívánjuk, hogy nálunk jobban legyen. És ennél is szomorítóbb, sőt valóban veszedelmes jelenség az, hogy a törvény formái sem bírják mindig oltalmazni a választók erkölcsi szabadságát. S ezen ne segíthetne a választási törvény reformja? sőt ne kellene ezen, még pedig mielőbb segíteni? — A ház tartamára: Képviselőházunk mandátuma csak három évig tart. Egy ülősszak kell míg az új ház elemei kellően szerveződnek, igazán munkaképesek lesznek, s a tárgyalások szabályos folyamatosságot nyernek; a harmadik évi ülősszak viszont már a leendő választások tekintete által rendül meg függetlenségében. A közönség nyugalma

is feldúlatik már minden második év elmúlta után a választási elő-izgatások által. S hát a nemzetgazdászati tekintet! Minden három év múlva azon száz meg száz ezerek, mikbe egy országos választási idény kerül! s ugyanannyi, miket a lankadó vagy megszűnő munka képvisel! E kettős deperdita is adó, még pedig egy részt megvesztegető s elerkölcstelenítő, a másik részt megrontó adó, melyből hasznot legfeljebb a hivatlan hiúság von. Elég volna, valójában, ez országos zaj, izgalom, költekezés és dözölésből, hogy emberéletről vagy bezúzott fejekről ne is szóljunk, minden öt vagy hat-hat évben egy ily saison; míg másfelül egy hosszabb életű ház magamagának jobb iskolája, a közügyre nézve pedig a tanulmányozottabb, higgadt és függetlenebb tárgyalásnak erősebb biztosítéka volna.

De nem reformjavaslatok tétele e lapok feladása, s így vissza tárgyunkhoz.

IV.

A VII. törvény „a két magyar haza egyesítéséről“ szól, s meghagyja 4. §-ában a minis-
teriumnak, hogy „az egyesülés teljes végrehajtására szükséges lépéseket megtegye; mint szintén e

tárgyban kimerítő törvényjavaslatokat terjeszsen a legközelebbi hongyülés elibe“; a 6. §. pedig világosan mondja, hogy az V. tc. rendelkezése Erdély képviseltetésére nézve „csak a közelebbi magyar hongyülésre terjed, azontúl az erdélyi érdekek képviseltetésének elrendezése azon egyesült törvényhozás feladata leend.“

Hogy e törvényrendeletek első része, „a szükséges lépések“ végre van hajtva, ismeretes tény: Erdély tetteleg uniálva van. Annak második részét sem a Kossuth-ministerium nem teljesítette, mert a történetek rohama nem engedte; sem az Andrássy-ministerium még nem, mert eddig annak felépítésével volt elfoglalva, mit az 1848—9-ki események lerontottak; és mert mindent egyszerre nem lehet tenni, s mert égetőbb kérdések állanak a napirenden. A 6. §. pedig a választási (V.) ideiglenes törvény helyébe iktatandó definitív választási törvény által lesz elintézve, melyet várunk, de mely már azért sem vétethetett még munkába, mert az, mint érintettünk, a horvát kérdés egy részét s a Határőrvidékét is magába foglalja; mely utóbbi hogy még meg nem oldatott, azt azok sokféle nehézségei s kiváló kényessége okozák. Hiszen az 1847—8-ki törvényhozás is vezetettett egyes pontok körül a tanácsosság tekintetei által, különben a felső táblát, mely demokrat szellemű öszves

alkotmányunkból annyira kirí, bizonyosan nem hagyta volna illetetlenül; s ha hagyta, mint pusztá idő-kérdését hagyta úgy. Rágalom, kétség kívül, a Határőrvidék miatt akarat hiányával és hanyagsággal vádolni a kormányt, miután e kérdés oly életbe vágó ügygyel van a legszorosb kapcsolatban, milyen a honvédelem, mely bonyolultságánál és köz s magánjogi horderejénél fogva minden más kérdésnél ovakodóbb tárgyalást igényel, sőt az illetők hozzájárulása nélkül nem is tárgyalható.

Ami tehát a VII. törvénycikkben állandó, végre van hajtva, mert Erdély uniálva van; ami ideiglenes, t. i. a képviseltetés pontja, szinte végre van hajtva, mert Erdély e szerint ül, ha csak ideiglenesen is, így, a magyar hongyülésben; amit pedig 1848-tól is hiába vártunk, az egyesülés teljes, azaz részletes, végrehajtását meghatározó „kimerítő törvényjavaslatot“: azt, a fontosság egymásutánja szerint a legközelebbi törvényhozástól kétségtelenül várhatjuk is *).

V.

Az úrbéri viszonyokról szóló IX., X. és XII., bár más alakban, szinte végre vannak hajtva. A IX.

*) Időközben ez iránt is készült törvényjavaslat.

törvény egyik részének, a 2. §-nak, t. i. az úrbéri tartozások állam általi kifizetésének végrehajtása ugyan a Kossuth-ministeriumot nézte, de ez, erre szinte nem érvén reá, mint a földbirtokos osztály végromlásának elhárítása végett elhalaszthatatlan, végrehajtatott — azon kormány által, mely jött, a német által: itt tehát a törvényhozás alig fog egyebet tehetni, mint hogy azt utólag törvényesítse. — Az úriszék megszüntetése által szükségessé lett IX. 4. §. „ideiglenesen, míg a törvénykiszolgáltatás általánosan rendeztetni fog“ intézkedett, s ez intézkedés is életbe van léptetve. — Az 5. §. által felállított moratórium pedig a 2. §. végrehajtása által most már meghaladt állásponttá lett. Ilyesmi örökké nem tarthat.

VI.

A XVI. törvénycikknek címe is ez: „A megyei hatóság **ideiglenes** gyakorlatáról.“ Ennek ideiglenes intézkedése a közgyűlés helyébe ideiglenesen lépendő állandó bizottmány iránt (2. §.) szinte végre van hajtva, s ma is áll, habár a törvény értelmében csak ideiglen; de várjuk — nem tudom, ily buzgón várják-e a szélsők is? —

mit a Kossuth-ministerium sem teljesített, de mit az 1. §. kilátásba helyez e szavakkal: „A ministerium, a megyei szervezetnek képviselőlet alapján rendezéséről a legközelebbi országgyűlésnek törvényjavaslatot fog előterjeszteni.

De várjuk annak szabatos, s a megyék **hatáskörét** az új kormányrendszerrel összehangzásba hozó kifejtését is, mit e törvény-cikk egy helye, bár csak határozatlanul, de kétségbe vehetetlenül kifejez, midőn a 2. §. d) pontjában azt mondja, hogy ez ideiglenesen felállított „állandó bizottmány“ „mindazon hatóságot fogja IDEIGLENESEN gyakorolni, mely törvény s alkotmány szerint a megyei közgyűléseket minden tekintetben illeti.“

Melyek már e törvény s alkotmány szerinti hatóság részletei?

A közigazgatás? — Kétségkívül; hiszen ebben — és csak is ebben — áll a municipális autonomia.

Az igazságszolgáltatás? — Eddig úgy volt és van; de tagadhatni-e e jog tarthatatlanságát, éppen a biztosító igazságszolgáltatás múlhatatlan és első feltételei lehető létesítésének — az ítélőszékek képessége és függetlenségének — tekintetéből? Hiszen ez elvet maga a 48-ki törvénykönyv elismeri a XXIX. törvénycikkben, mely szerint

„a törvény útján kívüli elmozdíthatatlanság egyedül az igazság szolgáltatásával megbízott bírói hivatalokra szoríttatik.“ Mert miért állapítja meg a „kormányi kineveztetéstől függő“ bírák elmozdíthatatlanságát a törvény, ha nem a bírák függetlensége megováásáért? S kevesbbé veszedelmes az igazságszolgáltatásra nézve az elmozdíthatóság alulról, restaurációk, tehát a többség önkénye által, mint ha az elmozdítás felülről gyakoroltatik? — Igen is: midőn 48 kimondta a bírák elmozdíthatatlanságát, implicite kimondta már a megyei ítélőszék tagjai tisztújítás alá nem eshetőségének elvét is, melyet az alkotandó megyetörvénynek tekintet nélkül hagynia szabad nem leszen.

A tisztújítás? — Ezt ugyan a XVII. törvénycikk ideiglen felfüggesztette — de hogy mindamelllett a megyei bizottmányok 61-ben és 65-ben is ép úgy restauráltak, mint a közgyűlések 48 előtt: a törvény e sérelméért a szélsők nehezen haragszanak. De hadd legyen szabad egy 48-ki törvénynek e sértéseért (mely azonban nem a mostani kormány vétke) nekünk, a törvénytisztelő pártnak, haragudnunk! Mert ama XVII. törvény világosan kimondja: „A megyékben a legközelebbi országgyűlésen teendő intézkedésig tisztújító székek tartatni **nem** fognak“, sőt meg is szabja a módo-

zatot, mely szerint ideiglen és helyettesítésként a főispán intézkedjék. S ím, ama legközelebbi (a pesti 48-ki) országgyűlés, a Kossuth-ministerium alatt nem intézkedett — Kossuth kétségkívül tudta, miért vala jobb akkor nem intézkedni, s ez ügyben törvényjavaslatot nem terjeszténi elő a belügy-ministerrel —; a ministerium nélküli 61 sem intézkedett, 65 sem ért még reá intézkedni, s e részben csak ideiglen sem szabadította fel a kormányt (mert a 65-ki kormányt, a cancellariát, el nem ismerte) tisztújító székeket tartatni: és még is tartottak, ami igen liberális dolog lehetett, de a törvény ellen liberálisnak sem szabad lenni. S ez eltérés a XVII. törvénytől meghozta 61-ben keserű gyümölcsét, s meghozta 67-ben ama botrányos megyei eseményeket . . . Íme, a sértett törvény mindig calamitás, akár a reactió érdekében, akár a liberalismus nevében történjék az. S ha már eddig, ha a ministerium létesülésekor sem készült — nehogy a sérelmet folyton fenn kelljen tartani — **mielőbb megyetörvényt!**

Avagy országgyűlési követek választása-e e „törvény és alkotmány szerinti hatóság“ egy része? — Ezt az V. t.-c. hallgatag eltemette, midőn választó kerületeket alkotott a népképviselőt alapján.

Vagy tán a követek utasítása? — Akit a megye nem választ, aki nem a megyét képviseli,

azt a megyének utasítania sem lehet. E jogot sem törölte el semmi törvény, de megszűnt az magában: s ép így kérdés, nem magától kell-e megszűnnie azon, a régi megye által ugyan gyakorolt, de törvény és alkotmányban ki nem mutatható két jognak is:

a közjogi kérdések megvitatása, és:

a kormányrendeletek megbírálása, félretételi jogának? — az első alatt az egykor utasítani, és így e célra vitatkozni is feljogosított megyei eljáráson túl menő közjogi discussiókat értve.

S ím a kettős bökkenő! s mondjuk ki: az új kormányrendszer életkérdése! melynek meg kell oldatnia, meg minél előbb, mert, ha meg nem oldatik, compromittálja a két nagy státustestnek, a kormány s a törvényhozásnak, hatályát úgy, mint tekintélyét, mielőtt államéletünk az új alapokon megszilárdúlna: pedig ama két státustest sértetlen állása minden rendezett államéletnek, s így a házi békének is, alapfeltétele.

Azelőtt, mint mondtuk, a megye utasítási joggal bírván, e célra meg kellett vitatnia a törvényhozás által tárgyalandó vagy tárgyalás alatt levő kérdéseket: Most a népképviselők saját belátásuktól nyerik utasításukat, s felelősek — a közvéleménynek és saját lelkismeretöknek.

Azelőtt minden harmad évben tartatott, ha tartatott, országgyűlés, s míg a törvényhozás nem működött, a megye pótolta azt, amennyiben a nemzet közjogi lelkismeretének más organuma nem volt. Nem írott törvény adta neki e jogot, hanem a nem kevesebb erős szükség: Most évenként szék a törvényhozás, s egyik és másik ülőszék közt csak annyi hónap múlik el, amennyi esztendő telt el nem ritkán egy és más országgyűlés között; s így most már az ország gyakorolja, és hatályosabban, ama jogot.

Mondám: akkor a megye egyedüli, nyilvános jellemű, organuma volt a közvéleménynek: t. i. nem volt szabad egyesülési jog szabad discussióval, nem volt szabad gyülekezési jog, nem szabad sajtó: Most minden politikai ügy megvitatathatik, s meg is vitatatik, egyesületekben, ha tetszik népgyűlésekben, meg naponként, s minden oldalról és szabadon a sajtó útján, melyben minden párt, sőt párt-színezet képviselve van, s mely nem egy teremnyi hallgatóság előtt röpke szavakban, hanem az egész nemzethez, nyomtatott iratok ezer meg ezer példányaiban, s a jelenhez és jövőhöz szól egyszersmind.

Legalább is feleslegesekek tehát a megyék politikai discussiói, és mint csak feleslegesekek is károsak már csak a drága idő —, azon idő elfecsérlésével, mely általok a megye szoros rendeltetésének

betöltésétől, t. i. a municipális autonomia jogai és, mi legfőbb, kötelességei teljesítésétől elvonatik. Ki ne hallott volna már ily dialógot: „A. Mi volt ma a megyei gyűlésen? B. Semmi, azaz semmi érdekes! Csupa belső, locális, magán dolog.“ — De a municípium nem teljesíti kötelességeit, ha épen a belső, azaz saját, ügyeit csak fél figyelemmel, részvét és érdekeltség nélkül, nem annyira tárgyalja, mint unatkozva meghallgatja, vagy meg sem hallgatva, néhány tekintélynek belátására, sokszor önkényére hagyja! — Mennyire mások egy jól igazgatott városi municípium tárgyalásai! például Pesté, Budáé! s mennyire különböznek ezekétől az afféle híres kis országgyűléséi, melyeket például Pest megyében szoktunk látni! Igaz, hogy könnyebb saját politikai bölcsesség gyanánt, teli torokkal, s minden esetre rosszabbul, elharsogtatni, mit más, okosabb emberek áttanulva és átgondolva sokkal jobban elmondtak már másutt, vagy megírtak! mintsem valamely megyei közönségnek nem oly mulatságos ugyan, de a megye minden tagjára nézve annál fontosabb, közigazgatási, gazdasági, közrendészeti, köznevelési és oktatási, az ipart, kereskedést, megyei közlekedést, közegészséget illető, és számos más ügyeket lelkesmeretesen tárgyalni; mert ezekhez némi tudományos előkészültségen kívül tapasztalás, soknemű helybeli ismeret, szorgalom, észlelő

tehetség és eszmék kellenek: nagy szavak, phrásisok a concrét részletek irányában nem tesznek hatást; itt a magáéból kell az embernek költeni: az országos politika embereinek beszédei és írásai második itatóspapiros kiadásai itt, a közel fekvő s mindenki által ismert közélettel szemben, nem kelnek el. A municípium municipális érdekeit gondolni: ez a municípium szép joga, de egyszersmind nemes kötelessége is: ismétlem, minden ami a municípiumok képviselőit ettől elvonja, már ez által a legnagyobb mértékben káros. De káros az ily országgyűlésdi azért is, mert, míg egyfelül, legjobb esetben, közvetlenül eredmény nélkül marad, mert kormányügyekben a megyének sem utasítási, sem határozási joga nincs és nem lehet: azalatt a hallgató közönségnek is elvonja figyelmét, részvételét annak legsajátabb élet-érdekeitől, míg másfelül elégedetlenné teszi a törvényhozással, a kormánynyal, ezeknek tekintélyét aláássa, legjobb intentiói sikerét csökkenti, vagy épen kijátszsa, mert — és ez a fő! — az aféle országos-politikai discussiókban csak úgy gyűjthetni borostyánokat, ha a fennálló tekintélyek ellen hősködünk; — és legtöbbször bizony azért hősködünk, gebbeszkedünk, hogy a kormány bennünket meghalljon, észre vegyen, hogy szükség esetén megvásároltassunk, miután magunkat féltelmesekké s népszerűekké tettük! T. i. támo-

gatása a legjobb kormánynak is sem karzati éljeneket, sem hősi nevet, sem — tisztújításkori szavazatokat nem szokott hozni. És ez error loci demoralizálja az egyéneket, a renddel együtt veszélyezteti a szabadságot, az országot kormányozhatatlanná teszi: a vége anarchia, vagy az alkotmány fentartására annak felfüggesztése, provisóriumok! — Ezen úgy nevezett „megyei szabadság“ szószólói, szánandó tudatlansággal, Anglia municipális szabadságára hivatkoznak! Igen is: a municipális szabadság, az önkormányzás, ott legnagyobb virágjában van: de politikai és országos ügyekbe ott municípium soha sem avatkozik.

Egészen más e szólásszabadságot, természetesen a törvényesség határai közt, népgyűlésen, egyesületekben —, e véleménynyilatkoztatás jogát a sajtóban gyakorolni! Itt mindenki mint magánember szól: míg amott egy municipális gyülekezet közhatósági tekintélyével mintegy legalizálja a dúlást is.

S ez a berzenkedés, rugdalódzás, e megbírálása a kormány rendeleteinek, és engedetlenség azok irányában, a legjobb esetben a „tisztelettel félretevés“ alakját veszi fel. E mellett lehető legyen egy felelős kormány? melynek felelőssége nem egyedül a törvény nemsértésére kötelezi, hanem világosan arra is, hogy annak más általi megszegését se tűrje: NE QUID RESPUBLICA DETRIMENTI

CAPIAT. De ez még csak negatív oldala a felelősségnek: pozitív, productív oldala annak: mindent **tenni**, mi a honnak köz javára, felvirágoztatására szolgál. Tessék ezt véghez vinni, ha minden megyei politikusnak joga van a felelős kormány rendeleteit „tisztfelettel félre tenni“, vagy szépen dissimulálni, valahányszor a kormány, szép-prókátorosan, §-ra nem hivatkozhatik!

Igen is! a megye egyfelül autonóm, de csak saját megyei ügyeiben: másfelül kell hogy organuma legyen a kormánynak mindenben, mit ez a haza érdekében elrendelni jónak lát. Azt, hogy törvényes, hogy hasznos volt-e eljárása a hazára nézve, a parlamentben képviselt nemzet dolga megítélni, nem a megyei hivatlan politikusoké. A parlamenti kormánynyal bíró államok története mutatja, hogy sokkal kevesebb kár háramolt reájok ministereik bal fogásai —, mint haszon azon hatalmuk által, mely lehetővé teszi nekik minden alkalmat üstökön ragadhatni, mely sokszor múltólág ajánlkozik a haza egy vagy más nagy érdekét előmozdítani, erélyes intézkedések által alkotni, építeni, teremteni: minek kivitele ha 70—80 országgyűlésdi előleges kegyes jóakaratótól függ, jobb a felelős miniszternek nem törödni, fáradni, izzadni; hanem hagyni mindent more patrio amint van, s a verandában gondtalanúl pipálgatni; jobb visszaállí-

tani a nagyméltóságú Helytartó Tanácsot, mely az aféle alkotó prurítusokkal soha sem botránkoz-tatta a tekintetes táblabírói kart. Hamikor aztán, midőn koronként ily hazamentő vármegyei hős, in-timátumait ad acta tetette, a nagymélt. Helytartó Tanács elvesztette türelmét: csakugyan végrehaj-totta azokat a nemes megye, bár nem minden dör-mögés és nagyszavú jogfentartások, protocolláris óvástételek nélkül! S ez volt a régi felelöstelen megyei ellensúly az ép oly felelöstelen kormány ellenében. Helytartó Tanács való nektek, mely-lyel zsörtölődhattetek, és Udvari Cancellaria, melyet végre is respectáltatok, nem pedig felelős ministe-rium, mely csak úgy hozhat virágzást e hazára, ha a 48-ki új alkotmány nyal új erkölcsöket is öltötek fel. De tí a régiből fenn akarjátok tar-tani ami tetszett, ha öszhangban nincs is 48-cal: a megyei elhírheht gazdálkodást, a rendszeres illi-berális opposítiót s az anarchiát; és 48-ból is csak azt, ami 47-es erkölcséitekkal ellentétben nincs; de fizetni, dolgozni és engedelmeskedni, minden állam virágzásának e három alapfeltételét tí lelketekből útáljátok. A tí liberalismustok: másra tolni minden terhet, de e mellett ne-mesi érzékenységgel sajnálni a misera contribuens plebs-et, pipázni, és opponálni: ez a tí libera-lismustok! Ó ne negédeljétek, hogy 48-casok vagy-

tok, ne heveskedjete a 48-nak vissza nem állíttatása miatt! Ti, dúlók, ti vagytok 48-nak legnagyobb ellenségei, telivér reactionáriusok, táblabírák — de nem a javából, kik menteni igyekeztek és fentartani amit lehetett, alkotni is amennyit tudtak és bírtak; a selejteséből vagytok, kiknek kenyere volt: lármázni, ellenszegülni quand même, restaurálni (tudnivaló: demoralizálva a szegény bocskorost); a megyéket pedig (t. i. tinmagatokat) a kormányesterség non plus ultrájának kiáltani: holott az országra nézve ugyan a megye, másnak hiában, jó bástya volt bizonyos ellenség ellen, de hogy a bástyák a városok és birodalmak virágzásának pozitív tényezői volnának, azt, rajtatok kívül, ugyan a világ még nem tudta.

Bizonyos ellenség ellen: és ez, hála a kiegyezkedésnek, nincs többé. Mióta 48 eltemette 47-tel együtt a régi vármegyét is — mert jogilag csakugyan eltemette; és majd megláttátok volna mint definiálta volna a megyék fentartása szükségét hirdető, mert akkor a megyékre szoruló, Kossuth a megyei hatóság határait, ha békés időt ad vala kormányának a végzet, s a védelem helyett az alkotást érte volna a sor, azok pedig berzenkedtek volna ellene — mióta, mondom, 48 lett a nemzet jelszava, a világ megváltozott nagyban; megváltozott Ausztria, mely alkotmányos és

parlamentáris lett; megváltozott viszonyunk Ausztriához, melynek népeivel szabatosan szervezett szövetségben állunk; megszűnt alárendeltségünk: minnenmagunk kormányozzuk magunkat, s közös ügyeinket velök teljes egyenjoggal intézzük; az ifjú Ausztria épen annyit cedált nekünk elébb általa tetteleg confiscált függetlenségünkéből, amennyit mí neki papiros függetlenségünkéből: s ez új állapotot inaugurálta egy fejedelem, ki hosszas, sujtó, fájó tapasztalások után felismerte az egy mentőszert: a magyar nemzet felemelését azon polcra, mely azt elévülhetetlen jogai után megillette; s felismerve ezt, lerázta azon bilincseket, miket az ausztriai uralkodókra idegen környezet annyi időközön át vont vala: s vallásossága és lovagias becsérzése egész nyíltságával és erélyével inaugurálta azt!

S ekép azon ellenség, mely ellen a megye oly sikeres bástya volt, nincs többé, s nem támad fel többé, ha tí nem támasztjátok fel azt reactionárius opposíciótokkal! s ha valóban 48-at akarjátok. De ezt teljesen és őszintén kell akarnotok, lemondani arról mi tarthatatlan, hogy bírassátok az egyedül fenttarthatót és fentartót egyszersmind. Így marad 48 visszaállítva, nem máskép.

Íme most veszem észre, mily messze tértem

félre tárgyamtól, s visszatérek oda, honnan kiindultam, ismét és ismét felkiáltva:

MIELÉBB MEGYETÖRVÉNYT!

Ezen fordul meg a belbéke és virágzás. Általa lesz 48 szelleme teljesen helyreállítva.

Pedig ha sejtelmünk nem csal, a kormány s a jelen többség vezető férfiai ép úgy tartanak e kényes kérdéstől, mint a bal s a szélsők: ezek, mert a rendezetlen megyei téren sikerülhet még, és sikerül is itt-ott, a kormánynak izgágát készíteni; amazok, mert saját pártjában, ó fájdalom! van még elég oly elem, mely képes volna rövidlátásában elpártolni azon többségtől, melyhez eddig a vezérek becsületessége, hazafisága, belátása és politikai sikerei folytán híven csatlakozott; képes volna, mondóm, ez egy pontban — vagy, még rosszabb, ez egy pont miatt — elpártolni az eddig általok oly dicsően lobogtatott zászlótól, mert megszokta panaceának tartani a megyét minden nemzeti baj ellen, panaceának a jövőben is, csak mert a múltban az volt, s nem különbözteti meg az idöket. T. i. azon időben, midőn függetlenségünk csak a törvénykönyvben állott, de valóságban egy idegen korlátlan középponti hatalom által igazgatotánk; midőn kormányshékeink, ha nyilván nem

is, de elnöki titkos úton egy magasabb hatalomtól (s itt nem értjük a fejedelmet) függtek, s felelősek a nemzetnek nem voltak: akkor, igen is, áldás volt ezen, a törvénytelenségeket legalább a nyílt szónak alkalmatlan fegyverével nehezítő, sokszor azok élet eltompító, néha passív ellentállás által meg is akasztó megyei ellenőrző praxis: mely jogosultságát nem ugyan a törvényből, de, ami nem kevesebb erőt adott neki, a szükségből és köz érzületből merítette. De, ismételjük, ez idők elmúltak. Nincs idegen hatalom, mely kormányunkat igazgatja; e néhai idegen hatalom nem korlátlan többé, hanem maga is alkotmányos és felelős; mint ilyen az nem működhetik titkon: ép oly nyilvános az mint a magunké, s ha a mi szabadságunk ellen conspirálna, az ifju Ausztria azt saját szabadsága, t. i., amelyen ez alapszik, a paritásos dualismuson nyugvó saját új alkotmánya elleni conspirációnak tekintené, mely a belső békét s az ettől feltételezett anyagi és szellemi haladásokat, új bonyodalmak felidézése által, ismét kockáztatná. Mert a két birodalom most, valóságos kölcsönös szerződés alapján, szövetséget képez, mely a mindkét birodalomban alkotmányos fejdelem személyében van uniálva, s e személyes unió, s még inkább az európai conjunctúrák által megalkotott **érdek-unió** szülte közös ügyek, teljes paritás szerint egy, a magyar

nemzetnek nem kevesbbé mint az ausztriai nemzet-összegnek felelős, közös ministerium által igazgatatnak. Ily időben megszűnt az az elébbi, egy többé nem létező veszélyes hatalom elleni, praxis alapja, jogosúltsága, értelme.

Valóban, ha azon férfiak közt is, kik ama higgadt és reális politikát eddig híven támogatták, mely Magyarországot egy századok óta el nem ért magasságra emelték, ha az uralkodó párt kebelében is találatnék annyi elfogúltság, hogy ez életbe vágó kérdésben a haza érdekét compromittálni képesek legyenek: akkor, valljuk be őszintén, hogy nem alkotni, építeni, viráztatni, hanem csupán vete-kedni született nép vagyunk, mely csak azért bírt megélni mert vezetett, de a megélés belső feltételeit magában nem viseli. Mondjunk le akkor, kik e hazát és nemzetet oly szentül szerettük, azon álomról, hogy szabadok tudunk lenni; ismerjük el, hogy a szabadságért csak küzdeni, de azzal élni képesek nem vagyunk. Temessük el 67-tel együtt 48-at is, s viseljünk hát idegen zablát, melyet harapdálni, igát, mely ellen rugóldozni oly hatalmasan tudtunk, de melyet nélkülözni nem tudunk.

Kísértsétek tehát meg — s ez lesz az utolsó kísérlet — tí nemes férfiak, lehet-e még belőlünk kormányozható nemzet — csak ilyen képes kormányozni is —; s vessétek el a kockát: ME-

GYETÖRVÉNY vagy ANARCHIA. Jöjön aztán, aminek jöni kell. Miért húzni-vonni az önfelemésztés processusát? Ha meg kell halnunk, bátran neki. — „Allez Jaeger!“ volt Batthyány Lajos utolsó szava.

Addig is menjünk tovább vizsgálatainkban.

VII.

S miután a megyei tisztválasztásokról szóló XVII. tcikkről az előbbi szám alatt, kapcsolatban a XVI-dikkal már szólottunk, s kimondtuk hogy az elvileg el van törölve, de törvényes elintézését vár, bár a dúlók ezt nem emlegetik; átmehetünk:

VIII.

a XXIII., XXIV., XXV. és XXVI. tcikkekre, melyek a szabad kir. városokról, a községi választásokról, a jászkún és hajdu-kerületekről, szinte ideiglenesen intézkednek. E törvények, melyek a nevezett testületeket a népképviselő —, hatóságot pedig az önkormányzati elv alapján rendezik,

mint tudva van, a legutolsó betűig állanak. Különben kívánatos, hogy miután egyfelül a bíráskodás e testületeknél még meghagyatott, másfelül ezeknek viszonya a kormányhoz meghatározva nincs, e részben is új törvények intézkedjenek e fontos testületekről is. Egy ideiglenes pontot azonban elintézett csakugyan az 1867: XVII. tc., t. i. a fenn idézett XXIII. tc. 20. §-át, mely által a városi képviselőség még a „törvényesen bevett“ vallásúakra vala szorítva, mely megszorítás az izraeliták egyenjogúsítása által meg van szüntetve.

IX.

Az ép ily ideiglenes XXX. tcikk a közlekedési teendőkről a közbe jött kormány- és időváltozások folytán, szerkezetében önkényt elavúlt, s az 1867: XIII. tc. által a változott viszonyokhoz idomítva életbe léptetettnek tekinthető.

X.

A színházi bár ideiglenes törvény (XXXI. tc.) teljesen áll. Végre:

XI.

A nemzetőrségi (XXII.) ideiglenes törvény az 1867: XI. által addig „míg a törvényhozás a védelmi rendszer átalakítása és megállapítása iránt határozand“, felfüggesztetett, és pedig minden pártok hozzájárultával; kell-e hozzá tennünk, ugyanazon joggal, melylyel az 1848-ban megalkottatott? Még is erről bővebben kell szólnunk.

Nem rég olvastuk ismét e francia institúció szükségét hangsúlyozva ama híres párizsi levélben, s hogy az „a legártatlanabb institúció szemben a törvényt tisztelő hatalommal“. De ha ez, úgy ily kormány alatt felesleges is: sőt mivel az államgépben minden rész, mely nem szükséges, egy vagy más tekintetben ártalmas, ez a legártatlanabb institúció ártalmassá leszen. — Ellenben, úgy mond, „fékül szolgálhat a hatalomnak, hogy ne merje túlfeszíteni az önkénynyé fajulás húrjait!“ Mi más ily fékező tényezőket ismerünk, ily correctoraít a hatalom túlkapási vágyainak: ez a köz érzület, mely a nemzet képviselőjében és a sajtóban nyilatkozik. A legparlamentárisabb nemzet története, az angolé, mely a szabadság és rend leg-

szebb egyesülését tünteti fel, bizonyítja, hogy ez erkölcsi fék eléggé erős ily túlkapásokat megelőzni, akár fel, akár lefelé jelenjenek azok meg — t. i. két hatalom van, melynek túlkapásai egyiránt veszedelmesek: amazé a szabadságra, emezé a rend és békére nézve. Midőn az államban e hatalmak öszhangzása megszűnt, tehát a nemzet organismusa beteg, s beteg úgy, hogy az orvosság (amaz erkölcsi fék) már nem gyógyíthatja meg azt, hanem csak a vas és tűz*): akkor a mindig kétes kimenetelű operációra nem fog hiányozni az eszköz sem; de kinek jutna eszébe az egészséges ember szemei előtt folyvást fenni a kést, és készen tartani az izzó vasat, nehogy beteggé lenni merjen? A párizsi levél pedig ily szerepet szán a nemzetőrségi institúciónak. Igen, de hát ez, azaz a folyton felfegyverzett nemzet, ez az eszköz, ítélje-e meg, hol kezdődik „az önkényynyé fajulás húrjának megfeszítése”? Vagy tán a nemzet képviselője, a törvényhozás, decretálja-e ez eszköz használatát? Ha ezt értitek alatta, azaz hogy folyvást készen álljon a fegyver minden percre, midőn a törvényhozás, kilépve rendeltetéséből, e fegyvert a hatalom ellen fordítani netán kedvet érezne: mi

*) „Quae medicamenta non sanant ferrum sanat, quae ferrum non sanat, ignis sanat.” Hippocrates.

úgy e fegyver egyéb, mint normális időkben a fegyveres béke, mihielyt pedig az önkény húrjai feszülni kezdenének, a forradalom, sőt a polgárháború? Mert lehet-e hogy a kormány, mely ellen a törvényhozás, vagy épen e nélkül a souverain nép, fegyvert ragad, lehet-e hogy azon másik fegyvert, mely törvény szerint alkotmányos monarchiában és respublicában egyformán a hatalomtól várja parancsait, lehet-e, mondom, hogy e másik fegyvert, a hadseregét, a tetteleg megtámadt kormány, ön védelmére ne fordítsa az ellene kirántott fegyver ellen? Nézzétek csak a nemzetöri institúció hazáját, Franciaországot: mily tényező volt ez „árthatlan institúció“ minden lázadásban! A felfegyverzett nemzet felfegyverzett pártokra szakad: az ész helyett a vér foglalja el a trónt. Mert amely nép minden percben fegyvert emelhet a kormányra, fog-e az legjobb esetben egyedül a törvényhozás többségében compromittálni? — többséget mondok, mert ahol nemzeti kormány van, csak nem tehetjük fel hogy a kormánynak, ha rossz is, semmi pártja ne legyen a törvényhozásban? — Bármít mondotok, ez institúció a pártok véres küzdelmének alapja, a permanens forradalom, a polgárháború!

Ne említétek 48-at, midőn a nemzet egy emberként állott fel; mert, ha e szomorú szükség ép

oly parancsolólag beállana ismét — mi száz okból többé nem lehet —: vajon miért nem bíztok magában az ily kényszerű helyzet erejében, miután épen 48 mutatta meg, hogy ily praeexistáló, ily előre szervezett forradalmi hatalom nélkül is, megszűli azt a — forradalom maga? Megszűli, igen is, ha egyszer elkerülhetetlenné vált, ha t. i. a betegség úgy elmérgesedett, hogy nálánál rosszabb gyógyszerhez kénytelenül folyamodni, olyanhoz, melytől a legtöbb beteg meghal, a kivételesen felüdülő pedig rendszerint későn látja át, hogy szelídebb gyógyszer által is megélhet vala. A történelemből ismerjük minden fegyveres béke következményeit: tudjuk hogy az rövid tartamú lehet csak, mert vagy kénytelen elvetni a fegyvert hogy „béke“ maradjon, vagy háborúvá fajul csak azért, mert „fegyverben“ állott.

A párizsi levél fogalma szerint „biztosíték“ legyen a nemzetörség „a népnek“, és szerinte az az egészséges állapot, ha a haza két táborra oszlik, mely örökké farkasszemét néz; holott annak egy célra működő egységes organismusnak kell lennie, melynek az állami institúciók mindannyi külön, de egymást kiegészítő, corrigáló és támogató organumai.

A párizsi levél nem gondolja, hogy „az általános katonai kötelezettség, kapcsolatban a ministeri

felelősség alól elvont rendelkezés hatalmával“ mel-
lőzhetővé tenné, biztosíték dolgában, „a nemzetör-
ségi institútiót“. De van-e a 67-ki törvény szerint
hatalom, mely a ministeri felelősség alól el van
vonva? Volt 48-ban, de 67-ben nincs többé.
T. i. 67 egy közös ministeriumot teremtett, mely
úgy Magyarországé, mint Ausztriáé; mely úgy fe-
lelős Magyarországnak, mint Ausztriának, akár
van időnként s esetleg több vagy kevesebb ma-
gyar benne, akár nincs! S tegyük fel hogy e közös
ministeriumnak prurítusa volna a régi elkorhadt,
sőt kimúlt ausztriai politikához hasonlót űzni: azt
hiszitek-e őszintén, hogy e szövetséges birodalom
nemmagyar felének (delegátiójának), a reá épen úgy
mint reánk nézve szomorú tapasztalások után is,
oly könnyeden kedve pattanna, saját pénze és vére
feláldozásával, egy ellenünk conspiráló közös
ministeriumot támogatni, hogy ez újra megkí-
sértse hengergetni ama Sisypheus követét, mely Ausz-
tria erejét kimerítette; merítgetni a Danaidák ros-
tájával, mialatt Ausztria is oly drága percekét vesz-
tett életéből; új milliárdokkal szaporítani államadós-
ságait, melyekben épen ő fúlna meg; és egyszer-
smind elzárni magától, és nem csak egy rövid vagy
hosszabb háború idejére, hanem előreláthatólag
örökre, ipara és kereskedése előtt azon piacot, me-
lyet számára a béke, a kiegyenlítés, az érdekközös-

ség biztosított? Azt hiszitek-e, hogy Lajtán tuli testvéreink oly vakok a politikai combinációk terén, hogy át ne látnák, miszerint egy élethalálharc a szövetséges birodalom két fele közt nem csak nekünk, hanem nekik is, nem csak nem gyümölcsözhet, hanem hogy annak eredménye e közbirodalom vég felbomlása lenne, melynek következtén Magyarország ugyan szétmállanék, de Ausztria sorsa viszont egy zsarnoki, mert katonai, birodalomhoz adnexitója lenne? Hogy át ne látnák, miszerint az egyetértés által legszebb virágzásra képes, sőt már is egy még nem létezett virágzásnak indúlt államszövetség romjain ellenséges népek ütnék fel táborukat? — Ó tudjátok tí azt, hogy a Lajtán túl nem egy, harcok által utópiái célokért mindent kockáztatni kész népsereg uralkodik, hanem egy békés, szorgalma után anyagi jólétre törekvő, a műveltség áldásait becsülni tudó népesség, mely kibontakozván régi felsőségi álmaiból, baráti frígyben meghajítja tartani és gyarapítani amit bír; mely ezért velünk kezét fogva megvonná támogatását oly hatalomtól, mely a mindkét felől drágán megvásárolt szövetséget veszélyeztetni kedvet éreztetne. Ó tudjátok tí azt, — mert hiszen a tí vezérteknek nem csekély az érdeme épen abban, hogy Ausztria népei is szabadok és alkotmányosak — hogy Ausztria szabadságában és alkotmányában bírja a mí sza-

badságunk is egyik legerősebb biztosítékát. Hirdette Ő azt egykor nyíltan és hatalmasan, azon nemes önzéssel, mely midőn magáról gondoskodik, mást is boldogít; s ha mégis Ő azon műnek, melynek alapját maga vetette meg, s mely dicsőségének fő címe, mind a két részt biztosító és boldogító voltát most számba nem veszi, fájdalommal kell felismernünk az emberi nagyság mulékonyságát, fájdalommal látnunk, hogy ily kebelben is fészket verhet a véres gyűlölet, a feledni nem tudó bosszu, s a mindennél erősebb hiúság; látnunk mint vakíthatják el e sötét daemonok a lángészt is, mint ölhetik el magát a honszeretetet, melyből semmi sem maradt meg a régi szép szavakon, a nagyhangú phrásisokon kívül, melyek bár most is mézzel kent ajkáról áradoznak, mégis csak azon a legszentebb érdekekről megfeledkező óriási önzést fedik el, mely saját énjét a haza boldogulása s ennek öszves jövője fölibe emeli.

Igen is, a párizsi levél szerzőjének nemzetörség is csak arra kell, hogy az oly könnyen elbódítható sokaság mindig kész eszköz legyen megrontására azon műnek, melyet maga alkotott, de más vívott ki és biztosított e sokat türt, és csak mérséklete és elvhűsége által erős nemzettől támogatva, a hazának.

Szép szó az is, s nem is egyéb, hogy „a rendnek, a személy- és vagyonbiztonságnak is legsikeresebb őrije a nemzetőrség, mert azt magának a népnek oltalma alá helyezi“. Köz veszély idején állhat az; de hogy akkor is eléggé megfelel e célnak egy rögtönzött nemzetőrség, vagy helyesben polgári őrség, épen az 1848-ban rögtönzött nemzetőrség bizonyítja: ellenben normális, egészséges életében az államnak, a népnevelés s az ez által költött és táplált közérzület és közerkölcsiség biztosabb oltalom; rendészeti kihágások megelőzésére pedig minden jól szervezett állam teremt és tart fenn oly állandó organumokat, melyek jobban is felelnek meg az említett célnak: a közrendészet is szak, mesterség levén, melyet tanulni és gyakorolni kell, melynek űzésére bizonyos rétegek tapasztalati ismerete, sajátos ügyesség, találékonyság, s a megedzés oly neme kívántatik, melyet sem az iskolában, sem a műhelyben nem teszünk sajátunkká; de hasonlíthatatlanul olcsóbbak is, olcsóbbak a mindennek felett drágább időnél, mit a közbiztonság megőrzése a munkás polgártól elvon, azon időnél t. i., mely különben nem csak munkára, hanem önképzésre is fordítható — hogy a demoralisációt, az erkölcsöket és háziasságot fenyegető veszélyeket ne is említsük, melyekről csak annak nincs fogalma, ki a nemzetőrséget decretálta ugyan, de maga soha

nemzetör nem levén, a nemzetöri életet színről színre nem is esmerheti.

Mind ez oka, hogy e dicsőített institúció függesztését ellenvetés nélkül decretálta a 67-ki törvényhozás addig, míg azt a szervezés alatt levő honvédrendszer végkép feleslegessé teendi; aminthogy az erről azóta készült törvényjavaslat annak teljes eltörlését ki is mondta.

XII.

Vannak ezeken kívül néhány pontok, melyek ideiglenesek voltak, amennyiben egyedül 48-ban fennállott, s ezért mulékony viszonyokra vonatkoztak. Ilyek az új kormányrendszert inauguráló III. törvény 20—25. pontjai, melyek t. i. az 1847-ből fenmaradt Cancellaria, Helytartó Tanács és Udvari Kamara egyéneinek akkori elhelyezéséről az új kormánytestületekben intézkednek; s ilyen a XXVIII. tc., mely István nádorra úgy „mint Ő Felségének az országból távollétében teljhatalmú királyi helytartójára“ vonatkozólag, a nádori méltósághoz kötött hivatalokról azon időre, midőn a Felség az országtól távol van, akép rendelkezik, hogy Pest főispáni hatóságát egy, a többi

főispánokkal egyenlő rangú főispáni helytartóra ruházza: ami pedig, bár az ország a nádorságot ürültségben hagyta, most is azonképen fennáll.

Lássuk most, visszaállítottak-e azon törvény-cikkek, melyek új elveket, s azokra épített új intézményeket állapítanak meg.

XIII.

Ezek közt az első és legfőbb a III. tc. ily címmel: „Független magyar felelős ministerium alakításáról.“ De azt tí sem állítjátok, hogy e cikk állandó és lényeges részeiben, életbe léptetve nincs. Mert van ministeriumunk, független minden más kormánytestülettől, s függő csak a magyar királytól s a magyar törvénytől; magyar, csupán hazafiakból álló; felelős a magyar törvényhozásnak a III: 32—36. fennálló §-ai szerint; az 5. §-hoz képest Budapesten székelő, a m. udvari minister kivételével, kit a törvény (13. §.) a király személye mellé rendel; s végre teljes: fennállván mindazon tárcák, melyeket a 14. §. megállapított.

XIV.

De vannak e t.-cikknek, igen is, pontjai, melyeket csupán az opportunitás, melyet bővebben fejtegetni szükségtelen, s amaz átmeneti idő, hozott magával. Oda tartoznak a 2., 3., 9., 11., 17., 19., 24. és 38-dik §§-ok, melyek egy második királyt adtak a hazának az akkor élt nádorban. E rendkívüli, s minden parlamentáris alkotmányban ismeretlen, sőt lehetetlen, állást megszüntette, sőt magát a nádori méltóságot is ideiglen betöltetlenül hagyta az 1867: VII., „míg t. i. annak hatásköre a felelős kormányzat elveivel egyezőleg törvény által szabályozva nem lesz“. — Oda tartozik a III: 12; mely, midőn a király részére a minisztereknek csupán megerősítését tartván fel, árnyékká tenné a kir. hatalmat, és mely egyszerűsmind úgy van irányozva, hogy az magával a logikával is ellentétben volt. Szerinte t. i. a miniszterelnök „teszi javaslatba“ ministertársait, a felség pedig „megerősíti“ azokat. Ki nem látja a hízagot a két fogalom közt? Megerősíteni csak valami létezőt lehet: aki csak „javaslatba“ van téve, mint olyan amivé javaslatba tétetik, még nem létezik, s így

meg sem erősíthető. Ekép mind a kir. hatalom és méltóság érdekében, melyet a nemzet tiszteletben tart, mind a logikáében corrigálta, restilizálta, az 1867: VIII. e §-t, midőn a minister „előterjesztésére“ (javaslatára) a felségnek kinevezési jogát fejezi ki. — Ilyek végre a 20. 22—25. §§-ok, melyek a létezett Cancellaria és Helytartó Tanács tagjairól intézkednek. Meghaladott álláspont.

XV.

Ezekenkívül vannak a ministertörvényben pontok, melyek épen az ország közjogi és biztonsági érdekében követeltek módosítást s bővebb kifejtést. Ilyen először is az, melynek tárgya

A BIRODALOM KÖZÖS ÜGYEI.

A III: 2. nyilván elismeri ezeket, midőn a nádorra esetleg ruházott végrehajtó hatalmat „a birodalom kapcsolatának épségben tartása mellett“ kívánja gyakoroltatni. Ez nem jelentheti a pusztá személyes úniót, különben e szakasznak értelme az volna, más szavakkal kifejezve, hogy a nádor ne szakaszsa el Magyarországot a királytól, amit a törvényhozás csak akkor találhat okot decretálni, ha Abban, kit az elszakasztástól eltilt, arra

való hajlamot tenne fel — de akkor ilyennek kezébe tenné-e a kir. hatalmat? hanem jelenti azon kapcsot, mely a személyes unió folyamányaúl a birodalommal magával, azaz a birodalom népeivel, szükségkép kifejlett, s mely bizonyos közös és kölcsönös viszonyoknál, érdekeknél, s concrete véve ügyeknél egyébben nem állhat. De elismeri e közös ügyeket nyíltan és világosan a 13. §., melynek szavai szerint „a ministerek egyike folyvást Ő Felségének személye körül lesz, s mind azon viszonyokba, melyek a hazát az örökös tartományokkal közösen érdeklik, **befolyván**, azokban az országot felelősség mellett képviseli“.

Elismeri tehát e § nem csak a közös ügyeket, hanem A KÖZÖS ÜGYEK KÖZÖS TÁRGYALÁSÁT IS, midőn nem azt mondja, hogy a magyar udvari minister **intézi** azokat, hanem hogy azokba befoly, azokban az országot képviseli, ami más valakinek is befolyását, és másnak irányában való képviselését az országnak tételezi fel. De ez másképp sem lehet, különben ha egy magyar minister maga intézné a közös ügyeket, kirekesztetnék azok kezeléséből a más rész, melylyel e viszonyok közösek, melyet tehát azok ép úgy érdekelnek mint minket: hogy pedig e III: 13. Ausztriát ki akarta volna zárni a külügy, hadügy, az ezekkel együtt járó pénzügy, szóval a közös ügyekre

befolyástól, azt — még ha lehetett volna is, — magának Kossuth Lajosnak, s még inkább összes törvényhozásunk méltány-érzetéről feltenni csak nem fogja senki! El vannak tehát a III: 2. és 13. által ismerve a közös ügyek, és el azok közös intézése is.

De melyek tehát ezen közös ügyek? — S íme itt 48-nak legnagyobb hiánya nem csak, de hibája is, mert ép e lényeges pontot elmulasztotta meghatározni. Tette tehát 67, de azzal hogy meghatározta, nem teremtetten azokat, hanem ama: „*clara pacta boni amici*“ szerint, csak is részletesen és szabatosan meghatározván, elejét vette azon surlódások, vetekedések, innen támadó elkeseredés és végre is elkerülhetetlen meghasonlás és tetteleges összeütközésnek, melyek, a zavaros állapot folyamánai, a közbékét felbontandók volnának újra, **valamint felbontották azt 48-ban!**

Azért bántjátok-e tehát tí úgynevezett 48-asok (!) 67-et, hogy ez a 48 által elismert, de pusztán általánosságban megnevezett közös viszonyokat meghatározta? még pedig úgy határozta meg, hogy, míg Magyarország részére a tehernek csak aránylagos, és így hasonlíthatatlanul kisebb, részét vállalta el, mint amennyi a Lajtán túli részre nehezedett, mind ezen közös ügyekre befolyást, a teljes paritás alapján, ép annyit biztosított Ma-

gyarországnak, amennyit a birodalom Lajtán tuli része gyakorol ezentúl?

S e részletek pontos meghatározása által önállósága Magyarországnak volna kockáztatva? Avagy biztosítottabb vala ez önállóság a 48-nak általános kifejezése által? Igen is, a zavarosban lehet halászni, t. i. szerencsés körülmények közt, s ha az erő a mi részünkön van: de mi biztosít vala, hogy a zavarosban nem a másik fél hálójába akadand az aranyhal?

Vagy tán ezen, a 48 által elismert közös ügyek tárgyalása módjában tért el 48-nak szellemétől a 67-ki törvényhozás? Lássuk!

48 **egy** személyre, még pedig egy minis-terre bízta a közös ügyekben „képviselőt” az országnak, ki ugyan felelősség alatt fogott „befolyani” azon ügyek (NB. mások általi) elintézésébe; de — hiszi-e vajon a legkonokabb szélsőbali is, hogy ez **egy** embernek, a zárt ajtók megett tanácskozó (ausztriai) ministertanácsban hangoztatott, még oly határozott és erélyes, de mégis csak egy szavazata hazánk érdekeinek képes volt volna csak némi biztosítékot nyújtani? Másfelül képzelhetni-e egy embert, ha a legmélyebb belátással bír is, eléggé képesítettnek is arra, hogy azon soknemű szakkérdésekben, melyek a közös ügyek részleteit alkotják, az ausztriai tanács mindannyi szakbeli ca-

pacitásaival győzedelmesen megmérkőzhessék? Sőt fogtok-e találni ministert, ki felelősségét egész kiterjedésében komolyan vevén, bár hány szakférfi tanácsossal támogattatik, ily megoldhatatlan feladásra vállalkozzék? Nem látjátok-e be hogy e III : 13. lehetetlenséget decretált? Tagadhatjátok-e hogy a legjobb esetben is, ha t. i. „a birodalmi kapcsolatot mint öszinte 48-asok fenn akarjátok tartani“, **a házi béke csak a tényleges alárendeltség árán volt volna fenttartható?**

Ellenben 67 egy titkos ministeri tanácskozmány helyébe, melyben egy magyar, még pedig kormánytag, ült volna, két szorosán alkotmányos státustestületet alkotott, melyek egyike, a delegátiók, a birodalom két részének választott megbizottaiból áll, másika, mely mint végrehajtó ez ügyek vitelére van hivatva, t. i. egy közös ministerium, mely Magyarországnak nem kevesbbé felelős, mint a birodalom nyugoti részének, s mely ha ma egy magyar sem volna is benne, holnap a magyar elem abban többségben lehet: de melyben a nemzetiség nem is bír jelentéssel, miután a közös ügyek nem kizárólag magyarok, de egyzersmind nem kevesbbé ausztriaiak mint magyarok. És 67 oly institútiót állított egy személy helyébe, mely, ha isten e birodalmat fentartja, még nemzetiségünk emelésére is hatni fog múlhatatlanul,

azt eredményezvén, hogy nyelvünk Ausztria státusemberei közt is terjedni fog úgy, mint más nyelvek, egyéb érdekek tekintetéből, tanútatnak általok *). Azonban ez institúció kiszámíthatlan horderejét fejtegetni nem feladatunk itt, hol csak az volt ki-mutatandó, mikép a 48 által elismert közös ügyek tárgyalása épen az egyenjogúság s egyszerűsmind mindkét fél önállósága —, valamint a közös egyetértés, béke és virágzás érdekében létesült.

XVI.

„Ausztriának is kívívta a parlamentáris felelős kormányt!“ S itt emlékezzetek vissza Kosuth Lajosra, ki első mondta ki hogy a magyar alkotmánynak nem lehet erősebb biztosítéka, mint ha Ausztria is alkotmányt nyer; s hogy azt az 1848. mart. 4-kei adresse is elismerte. S az 1848. év hozott is Ausztriának alkotmányt, de melyet? — Olyat, mely a közös ügyeket, tehát a mí ügyeink egy részét is absorbeálta, mert ezekre teljesen monopolizálta az intézkedés hatalmát. A mí egyetlenegy emberünk (m. udv. minister) csak engedőleg bírt abban befolyást: hogy döntöt-e, miután vétója nem

*) Sőt már is vannak biztos ily értesüléseink.

volt s nem lehetett, meritek-e állítani? Sőt, legyünk őszinték, ő abban, ha megjelent volna, a maga „befolyásával“ igen szerény tartományi képviselő szerepét fogott játszani! S ím ez a 48-ki ausztriai ministerium, a maga függetlenségében Magyarországól, fellázadott Magyarország ellen!

Ellenben 67 Ausztriának ép oly területi alkotmányt eszközölt, milyent Magyarországnak vívott ki; oly ministeriummal, mely a közös ügyekre ép úgy nem bír közvetlen befolyással, mint a mienk nem: de bír a két országgyűlés, megbízottjai által, kiknek többsége intézi azokat egy közös, s azért neutrális organum, a közös ministerium, által. S így 67 egyszersmind azon biztosítékot szerezte meg alkotmányunknak, melyet Kossuth is elismert annak, de kívívni szerencsés nem volt.

Vissza van tehát 48 e részben is állítva nem csak, hanem egyszersmind oly biztosítékkal körülvéve 67 által, mely békét, egyetértést, virágzást eredményezett már eddig is:

míg a kifejtetlen 48-nak természetes következése háború, meghódíttatás és megáláztatás lett.

XVII.

A más főbb pont, mely 48 által csak érintve, csak megnevezve volt, és csak 67 által fejtetett ki,

A HONVÉDELEM

nagy ügye. 48 t. i. a III : 14. g)-ben megnevezi a honvédelmet, mint a ministerium egyik osztályát, de azon túl ez ügről egy hanggal sem emlékezik.

Hogy alatta nem a „hadügy“ értetett, világos abból, hogy a katonai ügy nem a honvédelmi minister tárcájához soroztatott; sőt a III : 8. a hadügyet, vagy is „a magyar hadseregnek“ ügyét világosan az udvari minister ellenjegyzése mellett tartja fenn a felségnek, még pedig kifejezett hivatkozással „a 13. §-ra“, mely így szól: „**mind** azon viszonyokba, melyek a hazát az örökös tartományokkal közösen érdeklik“, az udvari minister „foly be“, s azokban az országot „felelősség mellett képviseli“. A hadügy tehát világosan a közös ügyek közé soroztatik, mely a magyar udvari minister befollyása mellett ugyan, de az ausztriai hadügyminister által kezeltetett döntőleg: a magyar udvari ministernek nem hagyatván fel egyéb mint a

Magyarországot néző katonai dolgokban az ellenjegyzés — mi szerint, valljuk meg őszintén, a magyar felelős (!) udvari minister ez esetben az ausztriai hadügyministernek — expedítora volt. Azért választja el a III : 6. a katonai (hadügyi) és a honvédelmi tárgyakat, mely utóbbiakat azonban e §. is meghatározatlanul hagyja.

Ellenben 67 világosan meghatározza a hadügyet, azt közös ügynek jelenti ki, s mint közösnek közös és valósággal alkotmányos tárgyalását biztosítván, azt egy, Magyarországnak is felelős, valóságos, és közös hadügyminister alá rendeli. A 68-ki törvényjavaslat pedig, melynek sanctiója minden órán váratik, a 48 által csak megnevezett „honvédelmet“ teljesen kifejti, egy magyar nemzeti honvédsereget teremt meg, a m. honvédelmi minister alá rendeli, még annak mozgósítását is a honvédelmi minister ellenjegyzésétől —, a magyar korona országain kívül is alkalmazhatását pedig magának a törvényhozásnak külön intézkedésétől teszi függővé.

67 tehát egy külön magyar honvédsereget teremt, mit 48 tenni elmulasztott, miután a III : 8-ban megnevezett „magyar hadsereg“ alatt csupán a közös hadsereg magyar ezredei és századai értetnek, melyeket a közbizodalom érdekében 67 is fentart.

És így, míg 48 törvényileg is függővé tette hazánkat a közös ügyek terén Ausztriától: épen 67 tette azt függetlenné, midőn Magyarországnak alkotmányos és a paritás elvén egyformán döntő befolyást biztosított;

s míg 48 honvédelmi ministert decretált honvédség nélkül*) — mert itt törvényről van szó, nem a szomorú szükség által 48-ban teremtet tényekről, — addig épen 67/8 teremtet valódi honvédséget, mely mellett a Kossuth úron kívül úgy hiszem senkinek sem kellő nemzetőrség teljes megszüntetését senki sem fogja siratni.

XVIII.

Még az

ÁLLAMTANÁCS

után kérdezősködhetnék valaki, melyet a III : 19 decretált. Hol van ez? — Pedig ezt még a feje-

*) Az ellenzéknek élclapjai gr. Andrássyt mint honvédség nélküli honvédelmi ministert kigúnyolták. Helyesen, csakhogy gr. Andrássy helyett épen a 48-as honvédelmi ministert kellett volna. A 68-kinak lesz honvédsége. Az ellenzéki sajtó itt, mint többször, tudományának és megkülönböztető itéletének egyformán adta fényes tanuságát. — Ne említétek a 48-ki ministert. Azt, nem a törvény értelmében, hanem factice hadügy-ministerré tették, amie Magyarországnak a 48-ki törvénykönyv szerint nem volt. De akkor nem volt közös, tehát magyar-ausztriai, hadügyminiszterünk. Most pedig van.

delem személyes jelvényein is felakadó s irántok interpellálgató ellenzék sem sürgette, sőt csak fel sem említette még. Különben ez, valamint 48-ban csak azért állíttatott fel, hogy a ministeriumokba be nem sorozható udvari tanácsosoknak hely jusson (v. ö. III : 22); úgy csupán értekező, tanácsadó testület fogott lenni, határozó, döntő hatóság nélkül: egy segéd-institúció, mely, van vagy nincs, a felelős ministeri rendszer természetét nem alterálja. Egy ilyennek „állandó elrendeztetését“ a III : 19 a legközelebbi (tehát 48-ki pesti) országgyűlésnek tette kötelességévé, mely azt, úgy látszik, szükségtelennek tekintvén, nem teljesítette. Talán felfogja e fonalat az új kormány. *Res in saluo est* — mert eltörölve elvileg nincs.

XIX.

A 48-ki IV. törvény a régi rendi alsó táblát átalakítja, azt a képviselőlet alapjára fektetvén. Ez teljesen életben lévén, nincs róla egyéb mondani valónk, mint hogy a 6. §. a nagy státustestületek egyensúlyát megszünteti, midőn az 5. §-ban kifejezett felségi jogot illusóriussá teszi, s az országgyűlésnek jogot ad magát, amikor tetszik,

permanenssé tenni — mihez minden modern alkotmányban analogont hiába keresnénk. Ennek maradnia nem lehetett, azt a 67 : X. igen természetesen eltörölte.

XX.

A 48 : V., vagyis a választó-törvény, bár ideiglenesen, de minden lehetséges részeiben áll. Mondom: lehetséges részeiben — mert annak a kapcsolt Részekre és Határörvidékekre kiterjedő (53 —55) §-ait a tények hatalma legott kezdetben felfüggesztette, s ezek 48-ban is már úgy nem léptek életbe, mint 65/7-ben nem; s még is jelen országgyűlésünket csonkának és illetéktelennek a dűlők sem jelentették ki*). Érezték tán, hogy e csonka (?) országgyűlés nélkül fórum sem léteznék, mely az életbe nem léphetett pontok iránt az illetőkkel csak értekezeshessék is.

*) Ezen is túl vagyunk nagy részt azon nagy nap óta, melyen az elszakadt testvér - népek visszacsatlakoztak ismét az anyaországhoz: azon nap óta, melynek a népek történetében párja nincs. — A Határvidékekre még visszatérünk.

Jö még egész sora a köz- és magánjogi törvényeknek, melyek mind létesítve vannak.

XXI.

Így a VI. és VII. szerint a Partium és Erdély adnectálva vannak.

A VIII. által decretált közös teherviselés életbe léptetett.

A XI. által eltörölt uriszék többé nem létezik.

A XIII. registrálja az egyházi rendnek a tizedről lemondását.

A XIV-ben elrendelt felállítása egy országos hitelintézetnek az időközben létesült földhitelintézet és egyéb pénzintézetek által feleslegessé vált.

A XV. t.-cikk által kimondott eltörlése az ösiseségnek végre volt hajtva még a német kormány által. Az általa szükségessé vált polgári törvénykönyv pedig, köz tudomás szerint, munkában van.

A XVIII. cikkben foglalt sajtótörvény, egész kiterjedésében, életbe lépett.

A XIX-ben rendelt egyetemi tanszabadság még a német kormány által behozatván, s tetteleg fennállván, csak annak törvényes formulázása van hátra.

A XX. t.-c. által követelt vallástörvény is megalkottatott, kiegészítve egy népiskolai törvény által.

A XXI. t.-c., mely a nemzeti színek és ország címerét jogaiba visszahelyezi, teljesen áll.

De a tengeri kerületről szóló XXVII. t.-c. végrehajtását még azon események tették lehetetlenné, melyek még a 48-ki kormány alatt jöttek közbe. Amit 48 még fegyverrel sem bírt kivívni, az most békés egyezkedés tárgyaúl van szőnyegen; s bízunk benne, hogy az mind e koronai területnek mind a magyar koronának megnyugvására el fog intéztetni.

XXII.

Íme tehát a visszaállított 48.

Minden nagy elvek, melyeken az alapszik, állanak; mind azon lényeges institúciók, melyek ez elveknek életét biztosítják, létesítve vannak; számos, a közelebbi (1848-ki pesti) országgyűlésre részletes kidolgozás végett áttett pontról a törvények megalkotvák, s mint láttuk, oly módon, hogy általok éppen 48 bővebben kifejtve, állami önállásunk új biztosítékokkal körül van véve; végre, mik a jelen kormány által vagy nem készültek el, vagy a törvényhozás által végleg még nem tárgyalattak, már csak idő kérdésének tűnnek fel. Valamint a 48-ki kormány a közbe jött események hatalma által gátolva, nem teljesíthette azon megbízatásait: úgy a jelen kormány is fennállása rövid ideje alatt, valljuk meg, mindent befejezni nem bírt. Ugyan is e rövid másfél évben az öszves közigazgatást át kellett alakítani, a dualismusból folyó teljes különválasztását

a századokig központosan igazgatott ügyeknek részünkre jogosan, a túlsó részre nézve méltányosan keresztülvinni, a közös ügyeknek az új törvény szerint közös adminisztrációját inaugurálni, a magyar állam első budgetjét elkészíteni, számos törvényjavaslatokat kidolgozni s a törvényhozásnál keresztülvinni, melyek némelyei az új állapotok folytán szülemlett új kérdéseket intéztek el, számos másokat előkészíteni, s mind ezek mellett a közigazgatást folytatni, melynek egy óráig sem szabad fennakadnia: — vajon vádolható-e a jelen kormány, ha mind azon törvényjavaslatok, melyeket a 48-ki törvénykönyv a legközelebbi országgyűléstől várt, vagy készen, vagy végig tárgyalva még nincsenek? De mind e még függőben levő részletek nem teszik 48-at; s az ellenzék hazafiságától s méltányló belátásától függ, hogy indokolatlan és meddő interpellációk, úgy fontos dolgok huzavonása abbanahagyásával, az ügyek gyorsabb menetelét lehetségessé tegye.

XXIII.

Midőn azonban ezeket teljes meggyőződéssel és örömezt constatáljuk, két dolgot nem lehet befejezésül hangosan nem sürgetnünk. Az egyik:

ERDÉLY ÜGYE.

Erdély uniálva van, Erdélynek ott ülnek képviselői az alsóházban: s mégis Erdély nem érzi hogy uniálva van. Ha Erdélyt megnyerni, ha megmen-
teni akarjátok, elé mielőbb, s ma inkább mint hol-
nap, az Erdély teljes közigazgatási bekeble-
zését eszközlő törvénnyel. Nincs veszteni való
perc. Vannak dolgok, melyek egyebek felett szilárd
elhatározást, erőt és gyorsaságot követelnek. Er-
dély még mindig a Schmerling kormányzéke s a
Bach törvényei alatt nyög. Nem részesül Magyar-
ország szabadságában. Az ellenséges elemek vezérei
a késést félelemnek, tanácstalanságnak magyaráz-
ván, elhitetik az oláh néppel, hogy az únió nem
létezik, „mert a császár nem engedi azt vég-
rehajtatni“; hogy a magyar kormánynak nincs
hatalma Erdély s annak „fő népe“ az oláh felett:
s így tekintete sincs; a Dáco-Románia melletti iz-
gatás javában foly, Erdély s egy darab tiszai Ma-
gyarországnak elszakasztása az anyaországtól a kö-
zel jövőben kilátásba helyeztetik Igenis, odáig
jutott e cunctatio mellett a dolog, hogy a veszély
érzetében a magyar, a székely, sőt a messzebb látó
szász is, szóval Erdély összes míveltségi népessége
intőleg, esengve tekint a kormányra fel. CAVEANT
CONSVLES NE QVID RESPVBLICA DETRI-
MENTI CAPIAT! e komoly intés szól minden

szemből: e néma kiáltást hallgassátok meg, ne a hivatalos és félhivatalos tudósításokat egyedül; őrizték meg e gyöngyét sz. István koronájának, mely már is ingadoz, s ki fog válni foglaltványából, ha azt bátor és erős kézzel nem siettek mielőbb megszilárdítani.*)

XXIV.

De végül

A HATÁRÖRVIDÉKEK

kérdése sem szenved többé haladékot, mely, míg megoldatlan lesz, a 48 által minden magyar-birodalmi polgárnak biztosított jogegyenlőség sem lett valósággá. Ismerjük azon nehézségeket, melyekkel ez intézmény eltörlése bizonyos oldalról jár; de bízni akarunk gróf Andrássy diplomatikai körültekintése és ügyességében, hogy a horvát kiegyezkedésben tett ígéretét beváltva, ezt is a törvény, az igazság s az öszves magyar birodalom érdekében szerencsésen megoldandja. Lehet, hogy a Határvidék fentartása bizonyos helyt, be nem vallható okokból, szükségesnek tartatik: de meg vagyunk győződve, hogy Akitől az vég elemzésben függ, valamint — erősen hiszszük — minden tartalék gondolat nélkül fogadta el 48-at, e kérdést is egyedül

*) Ez is megtörtént, míg e lapok nyomattak.

a haza, s mondjuk ki, a közbirodalom érdekében, fogja elintézni. Igenis: ha azon viszonyok léteznének még a délkeleten, melyek közt ez intézmény támadt, ha igazságos nem is, legalább hasznos lehetne annak fentartása: de Kelet-Európa jelen conjunctúrái közt félek, ne legyen az kétélű karddá, s ne bánják meg, trop tard! annak szószólói, kik a jövőben is vak eszközt reménylenek bírni benne. Horvátország kiáltja nektek: Szabadítsátok fel őket a katonai iga alól, s tegyétek a haza polgáraivá! Ezt kiáltja Magyarország; ezt kívánja az összes magyar-ausztriai birodalom érdeke: mert — van-e ember, ki a keleti kérdés megindulása percét és helyét meghatározni képes?

Igenis, az égő kérdések közé lépett ez is. Az 1865/8-ki törvényhozás eleget tett arra, hogy a törvényt bírószéke javallatáról bizonyos legyen: de műve mind addig csonka és biztosítatlan marad, míg az erdélyi és határvidéki kérdés 48-nak szellemében végleg megoldva nem lesz. Még ezt! s minden igazságos hazafi, készséggel elismerendi, hogy 48 nem csak elvben, hanem tetteleg is, teljesen végre van hajtva!

Ráth Mór kiadásában megjelentek:

- Kecskeméthy Aurél.** Parlamenti alkotmány és megyei reactio. 1 frt.
- Egy képviselő napló-jegyzetei** az 1865. decz. 10-kén megnyílt országgyűlés alatt. 3 füzet. 2 frt. 70 kr.
- Kézai Simon** mester magyar krónikája; ford. Szabó Károly. 1 frt.
- Krónika** Magyarország polgári és egyházi közéletéből a 18-dik század végén. Keresztési József egykoru eredeti naplója. 3 frt.
- Laveleye Emil.** Deák Ferencz. Fordította és jegyzetekkel kísérte: Szász Károly. 60 kr.
- Lyrar áloék.** Nyugoti költőkből fordította Szász Károly. Gyémántkiadás. Diszkrétésben 1 frt. 50 kr.
- Macaulay B. T.** Lord Clive. Warren Hastings. Az angol Keletindia meghódításának története. Ford. Szász Károly. 2 frt.
- Macaulay B. T.** Hampden János, Pitt, Chatham gróf. Két politikai életrajz. Ford. Szász Károly. 2 frt.
- May E.** Az angol parlament és eljárása. Átdolgozta Barsi. 1 frt.
- Meissner.** Schwarzgelb. Történeti korrajz a mult évtizedből. 8 kötet. 4 frt.
- Mészáros Lázár** élettörténete, külföldi levelezései és emlékiratai. Az eredeti kéziratokból közreboesátja Szokoly. 6 füzet. 8 frt. 40 kr.
- Gróf Mikó Imre.** Benkő élete és munkái. Benkő arczképével. 2 frt.
- Mill St. János.** A szabadságról. Fordította Kállay Béné. 2 frt.
- Nagy Iván.** Magyarország családai, czimerekkel és leszármazási táblákkal. 20 kötet. Előfizetési ára 44 frt.
- Nagy Iván.** Magyarország családai. Pótkötet. 5 frt.
- Nagy Iván.** Magyarországi s erdélyi bujdosó fejedelem késmárki Thökölly Imre secretariusának **Komáromi Jánosnak** törökországi diariumja s experientiája. 1 frt.
- III. Napoleon császár.** Julius Caesar története. Jogositott magyar kiadás. I. II. kötet. 8 frt. Térképek az I. kötethez 2 frt. 50 kr., a II. kötethez 3 frt.
- A Nibelung-Ének.** Fordította Szász Károly. Schnorr Gyula rajzaival. Pompás Album-kiadás. Füzve 9 frt. 40 kr. Diszkrétésben 12 frt.
- Orbán Balázs.** A székelyföld leírása. Számos képpel. I-ső kötet. 4 frt.
- Orczy Tekla** Imakönyve. 120 színnyom. képpel. 16 frt. Diszkrét. 24 frt.
- Országgyűlési Zsebkönyv.** Országgyűlési ház-rendszabályok. Országgyűlési okmányok s at. 2-dik bővített kiadás. 2 frt. 40 kr.
- Pap D.** A pesti magyar nemzetgyűlés 1848-ban. 2 kötet. 3 frt.
- Prescott V. H.** V. Károly császár lemondása és végnapjai a st.-justi kolostorban. Ford. P. Szathmáry Károly. 1 frt.
- Ráth K. és Thaly K. II.** Rákóczy Ferencz Emlékiratai a magyarországi háborúról 1703-tól végéig (1711). 3-dik kiadás. A fejedelmi szerző arczképével. 2 frt. 40 kr.
- Renan Ernő.** Az Apostolok. Ford. Molnár Aladár. 1 frt. 60 kr.
- Rogierius** siralmas éneke Magyarországnak IV. Béla király idejében a tatárok által történt romlásáról. — Tamás spalatói esperes „Historia Salonica“-jából a tatárjárás története. — Nagy Magyarország dolgaról. Ford. Szabó Károly. 1 frt.

Ráth Mór kiadásában megjelentek:

- Rónai-Jácint.** Fajkeletkezés. Az embernek helye a természetben és régisége. 10 könyomatu ábrával. 2-dik kiadás. 1 frt. 20 kr.
- Salamon Ferencz.** A magyar királyi szék betöltése és a Pragmatica Sanctio története. 2 frt.
- Salamon Ferencz.** Két magyar Diplomata a 17. századból. 2 frt. 80 kr.
- Shakespeare** minden munkái. Fordítják többen, kiadja a Kisfaludy-Társaság. I—XVIII. kötet. Minden kötet 1 frt.
- Szabó Károly.** Magyarország történetének forrásai az Árpádházi vezérek és királyok korából. 4 frt.
- Szabó Károly.** Emlékiratok a magyar kereszténység első századából. 2-ik kiadás. 70 kr.
- Szabó Károly.** A vezérek kora. (Sajtó alatt.)
- Szalay László.** Adalékok a magyar nemzet történetéhez a XVI. században. 1 frt. 20 kr.
- P. Szathmáry Károly.** Magyarhon fénykora. Történeti regény. 2-ik kiadás. 3 kötet. 3 frt.
- Szentkirályi Mór.** Eszmetöredékek a vármegyék rendezéséről. 84 kr.
- Szilágyi Sándor.** Báthory Gábor fejedelem története. 2 frt. 80 kr.
- Id. Gr. Teleki Domokos.** A Hóra-támadás története. 1 frt. 80 kr.
- Thackeray.** A négy György. Fordította Szász Béla. 1 frt. 40 kr.
- Thaly K.** Bottyán János, II. Rákóczi F. fejedelem vezénylő tábornoka. Történeti életrajz a Kuruczvilág hadjárataival. 2 frt. 20 kr.
- Thierry A.** Attila történelme. Ford. Szabó Károly. 1 frt. 50 kr.
- Thierry A.** Attila fiai és utódai történelme. Ford. Szabó Károly. 3 frt.
- Thiers. I.** Napoleon trónlemondása. Elba sziget. Visszatérés. 2 frt.
- Thiers.** Waterloo. 2 frt.
- Thiers. I.** Napoleon Szent-Ilona szigetén. 1 frt. 20 kr.
- Tisza Kálmán.** Parlamenti felelős kormány és megyei rendszer. 80 kr.
- Toldy Ferencz.** Magyar államférfiak és írók. Életrajzi emlékek. 2 kötet. 3 frt. 60 kr.
- Törvény-cikkek,** összes az 1865/8. országgyűlésnek. Nagy 8-r. kiadás. 1 frt. 60 kr. Zsebkiadás 2 frt.
- Turgenew.** Füst. Hires orosz regény. 1 frt. 60 kr.
- Uchard.** Jean de Chazol. Regény. 2 kötet. 2 frt.
- A választások előtt.** 2 frt.
- Vámbery Á.** Vázlatok Közép-Ázsiából. Ujabb adalékok az Oxusmelléki orsz. népmeseteri, társad. és politikai viszonyaihoz. 2 frt. 80 kr.
- Vörösmarty** minden munkái. Rendezte és jegyzetekkel kísérte Gyulai. 12 kötet 14 frt.; 7 diszkötésben 21 frt.; 11 diszkötésben 24 frt.
- Vörösmarty** költeményei. 4 kötet 4 frt. diszkötésben 8 frt.
- Vörösmarty.** Szép Ilonka. Orlay Soma nyolcz fényképezett rajzával. Kisebb kiadás. Pompás diszkötésben 3 frt. 50 kr.